

KUR'AN'A GÖRE ARAŞTIRMALAR II

DESTEK YAYINLARI: 1360
DİN: 6

HÜSEYİN ATAY / KUR'AN'A GÖRE ARAŞTIRMALAR II

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Melih Atay
Editör: Ömer Faruk Atay
Son Okuma: Tuğba Öztürk
Kapak Tasarımı: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Atay Yayıncılık: 1.-5. Baskı
Destek Yayınları: 6. Kasım 2020
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-829-9

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkani.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari
www.destekmedyagrubu.com

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

Hüseyin Atay

.....◆.....

Kur'an'a Göre Araştırmalar

Dinde
Kolaylığın Felsefesi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

KOLAYLIK İLKESİ 7

KUR'AN'I ANLAMANNIN İLKELERİ 11

YANLIŞ DÜZELTME YÖNTEMLERİ 29

KUR'AN, KUR'AN'I ANLATIYOR 35

KALKINMADA TEMEL ÖĞELER 63

FELSEFE 66

DİN HÜRRİYETİ 69

DİL VE DİN 70

DÜŞÜNCE HÜRRİYETİ 73

DİN ÖĞRETİMİ - LAİK ÖĞRETİM 74

İSLAM - DEMOKRASİ 82

SONUÇ 86

DİN KOLAYLIKTIR 91

İSLAM DİNİNİN KOLAYLIK İLKESİ 95

HZ. MUHAMMED'İN DİNİN KOLAYLIĞI
HUSUSUNDA SÖYLEDİĞİ SÖZLER

VE YAPTIĞI İŞLER 103

İKİ USUL KAİDESİ 118

KAZA NAMAZI 128

FIKIHTA KAZA NAMAZI 139

HACCIN BİR DEFA OLUŞU 155

DİNÎ PRENSİPLERİN DURUMUNU
YENİDEN DEĞERLENDİRME 160

YOLCULUKTA NAMAZ 161

CUMA NAMAZI 164

NAFİLE NAMAZ 165

DİNDE KOLAYLIĞIN FELSEFESİ 167

DİZİN 173

ÖNSÖZ

KOLAYLIK İLKESİ

Yayımlamış olduğum *Kur'an'a Göre Araştırmalar I* adlı eserim çok rağbet gördü. Bu kitap Kur'an'a dönerek İslam'ı yeniden anlamaya susamış Müslümanların gönüllerine su serpti. Ben de bu nedenle ikincisini çıkarmaya hız verdim.

Hayatım boyunca öğrenmek için çok çalıştım ve şimdi öğrendiklerimi yeniden anlamaya ve değerlendirmeye çalışıyorum. Bu çalışmalarımda Kur'an bana enerji, heyecan ve huzur veriyor.

Muhterem okuyucularımın yazdıklarını değerlendirebilmeleri hususunda izlediğim yöntemi bilmelelerinde fayda görüyorum. Bu yöntemi aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

-Söylediklerimin Kur'an'ın bütün beşeriyeti kucaklayan evrensel ve genel ruhuna uygun olmasına dikkat ederim.

-Büyük âlim ve müçtehitlerin ilkelerine ve yöntemlerine önem veririm. Ama ferî hükümlerde içine düştükleri çelişkilerden Kur'an'ın ruhuna ve felsefesine uygun gördüğümü alır, diğerlerini reddederim.

-Kur'an'ın ruhuna, felsefesine ve gayesine uygun gördüğüm yeni bir anlayış elde etmişsem, yalnız Allah'a karşı sorumlu olduğumu düşünerek elde ettiğim gerçekleri yazmaktan ve söylemekten çekinmem. Bu hususta Kur'an'dan başka bir söze kendimi bağlı görmem. Bu, bilimin ve ulaştığım bilimin gereğidir. Düşüncelerimi hangi düşüncelere ters düştüğünü bilerek ve onlarla tartışarak ortaya koyarım. Böylece başkalarının fikirlerinin bana hatırlatılmasına gerek bırakmamış olurum.

Bazı kısımlarını akademik dergilerde yayınlamış olduğum fikri açıklamalarımı kitapçıklar hâlinde milletimize sunmanın dine ve millete hizmet etmenin mutluluğunu duyuyorum.

Bu eserde İslam'ın on bir asırdır yanlış anlaşılmiş olan kolaylık ilkesini araştırmaya konu ettim. Bu ilke Kur'an ve hadislerde açık seçik ve pekiştirilmiş bir buyruk olduğu hâlde, onun zıddı olan zorlaştırmanın temel ölçü alınması çok şaşırtıcıdır. Kur'an ve İslam mantığına ters düşen bu tutumu aslına döndürmek gerçek İslam âliminin görevi olmalıdır.

Bazı meselelere daha çok açıklık getirmek için yeri geldikçe onları farklı bağlamlarda tekrar ele almak, Kur'an'ın ve öğretim metodunun gereği olarak, on asrı aşkın bir süredir yapılagelen yanlışların zihinlerdeki etkisini silmekte en geçerli yoldur.

İyi niyet ve ihlasla çalışmak bize, başarıya ulaştırmak Yüce Allah'a aittir.

Hüseyin ATAY
Ankara, 1993

KUR'AN'I ANLAMAMIN İLKELERİ

Önemli birkaç noktaya, yöntemsel temel yanlışlara ve bilinçsiz bir zihniyete dikkati çekmek istiyorum. Bunu maddelerle anlatayım:

-Zaman, inancı ve fikri kutsallaştırıyor. Bir fikir üzerinden zaman geçince, fikir eskiyince kutsallık şuru doğuyor ve fikrin kutsallığı gitgide yoğunlaşıyor. Böylece eskiler, geçmiştekiler manevi bir otoriteye büründürülerek topluma hâkim oluyorlar. Her gelen nesil geçmişi övüyor ve onu örnek almaya özeniyor, geçmişte yaşayamamanın ezikliği, sıkıntısı ve endişesi içinde huzuru kaçıyor. Fikirlerden çok şahıslar öne geçiyor. Yetmiş yıllık siyasi hayatımız bunun canlı bir örneğidir. Bu tutum geleneğimizden ve tarih içindeki dinî anlayıştan kaynaklanıyor. Önderlik karizması ve önderliğe olan merkezi bağımlılık kişilikleri köleleştirip teslim alıyor.

-Müslümanlar geçmişin kutsallığına o kadar inanmışlar ki, Müslümanlığı hep geçmişte arıyorlar ve bilinçsizce Müslümanlığı tarih yapıyorlar. Bu suretle İslam tarihini yapmış ve kendisi de tarih olmuştur. İslam'ı tarih içinde ele alanlar Müslümanların ne dediklerini, nasıl yaşadıklarını, ne yaptıklarını anlayıp, anlatıyor ve öğretiyorlar. Bunların hepsi geçmiştir, tarih olmuş ve ölmüştür. Önce öldürüyor, sonra da diriltmeye çalışıyorlar. O hâlde Müslümanlar ölü bir dini, geçmişte olduğu gibi anlatıyor ve ölü ile uğraşıyorlar. Çünkü onlara göre geçmiş kutsaldır. Onun anılması ibadettir ve yeterlidir.

-Ben, Müslümanlığı günümüze getirmek ve yaşama sokmak istiyorum. İslam'ı güncel olarak yaşamak ve yaşanmasını sağlamak emelindeyim. Günümüzün problemlerini geçmişin çözümlenmiş veya çözümlenmemiş problemlerine göre çözümlenmeye kalkışmak, yöntemsel, temel bir yanıltır. Hem usul hem esas yönünden yanlış olan bu tutum ve zihniyet on bir asırdır Müslümanları hak ile yeksan etmiş ve toz dumana çevirmiştir. İşte yöntemimiz geçmişin kutsallığını reddedip onu örnek almaktan vazgeçmektir. Bu, Kur'an'ı ele alıp yalnız ondaki hükümlere göre hareket etmekle olur. Çünkü Kur'an geçmiş değildir; o her zaman içindir. Biz, böyle dediğimiz ve inandığımız için onun öyle olduğu sanılmamalıdır. Kur'an öyle olduğundan dolayı biz böyle diyoruz. Biz, fiilen mevcut olanı dile

getiriyoruz ve anlatmaya çalışıyoruz. Kur'an her zaman içindir ve her zaman geçerlidir. Kur'an'ın bütün zamanlar için geçerli olduğunu düşünerek onu daima uygun şekilde anlamak gerekir. Bu, Kur'an'ı zamana uydurmak değildir. O, zamana uyacak ama zamana uyarken zamanın içinde zamanı yönlendirecek, idare edecektir.

-İslam'ın ana gayesi insanın dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaktır. Ancak bu inkâr edilemez ilk ve son ilkeye karşı çıkılmış, İslam'ın sadece ahiret mutluluğu için geldiği yalan yanlış asırlarca yazılmıştır. Bu yaklaşımı perçinlemek ve desteklemek için kurumlar (tarikatlara, ahiret terminalleri) ortaya çıkmıştır. Tarihçiler, İslam'ı ahiret dini yapıp kendileri dünyanın zevkini çıkarıyorlar.

Bir kimsenin, kendisini sadece ahiret mutluluğuna adanması, herhangi başka birini fert olarak ilgilenmez, denemez. Burada İslami açıdan iki noktaya değinmek gerekiyor. İslam, kişiyi bu dünyada da mutlu kılmayı temel aldığı hâlde, insanın kendisine işkence ederek, kendisini sıkıntıya sokarak, dünyasını zindan ederek ahiret mutluluğunu kazanmaya çalışması, İslam'a göre doğru mudur? Madem insan kendini Müslüman sayıyor ve bunu da İslam adına yaptığını söylüyor, onun bu yaklaşımının İslam'a uygun olup olmadığını sorgulamak gerekir. Kişinin tutumu yalnızca kendini ilgilendirir, sözü bir dereceye

kadar doğru ise de acaba onun bu şekilde davranması insanı hedefine ulaştırabilecek midir? İslam kişinin yararına ve amacına yardımcı olmak için bunu sorgulamakla yükümlüdür. Bundan dolayı tutumunun şahsi olması hâlinde bile kendine zarar vermesini gündeme getirir.

İkinci nokta, ahiret saadeti için dünyadan vazgeçen kimse toplumda kendine düşen görevleri yapmayıp ihmal edecektir. Bundan toplum zarar görecektir, kişi kendisiyle birlikte başkalarını da aldatmış olacak ve onları da İslam'dan uzaklaştıracaktır. Kişinin bu yaklaşımı topluma da zarar vereceği için İslam bunu sorgulayacaktır. Çünkü, Kur'an bu dünya yaşamını düzenlemek için gönderilmiştir. Amaç bu dünyadır, öteki dünya bir sonuç, bu dünyadakilerin karşılığı ve mükafatıdır. Kur'an bu dünyadaki insana açıktır ve canlı olana, yaşayana hitap eder. Kur'an ölene, öteki dünyaya kapalıdır, ölmüş olanlara hiçbir şey söylemez. Canlıların kitabıdır Kur'an, ölülerin değil. Kur'an, ahireti dünya düzenini sağlamak için zikrediyor. Buna göre, dünya ahiret için değil, ahiret dünya içindir. Ahireti öğütleyenler Kur'an'a ihanet etmektedir. Asıl olan dünyadır, ahiret onun yansımasıdır. Kur'an'ın emirleri dünyaya aittir. Namaz, oruç gibi ibadetler ahiret işi ve ahiret için değildir. Namaz, oruç, çalışmak, okumak, düşünmek, öğrenmek hep dünya işidir. İnsan, bunları Allah'a inanarak yaparsa Allah öteki dünyada da karşılıklarını verecektir.

-Din, her şeyden önce bilim, düşünce ve ahlak bütünlüğü içinde bir sistemdir. Dinin özünde ve temelinde bunlar vardır. Bunlardan biri dinin temel öğeleri arasından çıkarıldığı zaman, o din insanların elinde bir oyuncak ve sömürü aleti hâline gelir. Eğer bir dini çökertmek istiyorsanız, bunlardan birini, ikisini veya üçünü o dinin temelinden çıkarın. Böylece onu birtakım sömürücülerin, manevi mafyanın, eşkiyanın eline terk etmiş olursunuz. Onlar da milleti soyar, din adı altında dinlerinden, mallarından ederek köleliğe, esarete, Allah'tan başkasına boyun eğmeye sürükler. Din, bilimsiz, felsefesiz, ahlaksız tutunamaz. Hele İslam dini, bunlarsız, çölde kurumuş bir deve dikenine benzer. Onun için İslam deyince, önce bilim, sonra düşünce (felsefe) ve ahlak, daha sonra da iman akla gelmedikçe İslam, İslam olmaz. İlk iki asır Müslümanları, İslam'ı bahsi geçen üç temel üzere anladıkları için övünülecek bir dünya medeniyetine sahip oldular.

Bilim, düşünce ve ahlak temelinde inşa edildiğinde iman güvenilir, olumlu, iş gören ve yararlı olur, aksi halde bilim dışı, güvenilmez ve sahte bir imana dönüşür. Burada kastedilen bilim, başkasının söylediklerini ezberlemek, tekrarlamak, taklit etmek değil, bilim yapmak suretiyle elde edilen bilgidir, bu bilgi insanın kendi yapısı ve öz malıdır. Bilim okumak başkadır, bilim yapmak başkadır. Evet, bilim başkasının yaptığı bilimi okumakla başlar. Bu gereklidir ve birikimi meydana

getirir. Bilim yapmak ise, bundan sonra apayrı bir çaba ister. İnsan öğrendiğini tartışarak özümser, başka anlayışlara varmaya çalışır, bildiklerini şuurunda temellendirir ve bilimsel çalışmayı bir maharet hâline getirir. Bildiklerinden bilmediklerini öğrenir, bilim üretir ve görüş ileri sürer. Bunun diğer bir adı sezgidir. Böylece her an bilim tazelenir ve ona dayanan iman da yaşanır hâlde devam eder.

Bilim, önce kavramak, sonra kavradığını anlamak, daha sonra da anladığını tartışmakla oluşur. Bir tartışmanın amacı, bilim yapmak için bilim olmalıdır. Bilim başka bir şeye göre, ona hizmet için olursa, bilim görelidir ve gerçek bilim olmaz. Oysa gerçek ve mutlak bilim, şartsız ve göresiz bilim yapmakla gerçekleşir. Hakikat peşinde olan kimse, böyle bilimsel bir tavır takınarak varılan bilimin sonucundan korkmaz. Çünkü aradığı mutlak hakikati ancak böyle elde edebilir ve yakalayabilir. İslam, mutlak hakikat peşinde olduğu için bilim adamından bilimsel tavır ister. Hem teoride hem de pratikte gerçek bilimi elde etmeye çalışan ve onu fiilen icra eden bilim adamını över. Filozofa ve düşünürde de felsefi tavrı olmasını, aklını bağımsız ve kanıtlı çalıştırmasını önerir. Çünkü İslam mutlak hakikatten korkmaz, yeter ki insan mutlak hakikati aramanın peşinde olsun. Her bilimde ve çalışmada insanı mutlak hakikatin peşine takar. Kasettiğimiz mutlak hakikat; her işte, bilimde, sanatta, düşüncede en iyiyi, en güzeli ve en yararlıyı aramaktır.

-Müslümanların yaptıkları metodik bir yanlış-
 ға değinmiştik, ama açıklamamıştık. Dinin, inancın
 desteklenmesi ve dinî hükümlerin, emirlerin yerine
 getirilmesi lehine çoğu kez bütün bilgilerin, delille-
 rin kullanıldığı ve dinin ona göre yorumlandığı gö-
 rülmektedir. Bu, bana göre yanlış bir tutumdur ve
 yanlış olduğu için de Müslümanlara ve dolayısıyla
 İslam'a zararı dokunmaktadır. Bundan dolayı demiş-
 tim ki, insan din için değil, din insan içindir.¹ Bunun
 anlamı şudur: Din, insanın yararına, lehine çalışacak,
 insanın faydasına, rahatına, sağlığına dair uğraş vere-
 cek; insana darlık, sıkıntı vermeyecektir. Din, insanın
 onuruna, şerefine değer verecek; kolay yaşamasını ve
 mutlu olmasını göz önünde bulunduracaktır. Oysa,
 dinin bu insanlık amacı tersine çevrilmiştir. İnsan,
 din olduğu iddia edilen herhangi bir hükmü yerine
 getirmek uğrunda zorlanmakta, sıkıntıya ve darlığa
 sürüklenmektedir. Bütün sorun, o hükmü o şekilde
 uygulamak ve yerine getirmekle dinin ayakta tutul-
 duğu sanılmasındadır. İnsana “dindar olacaksan böyle
 dindar olunur” denmekte ve insanın dini icra etmek
 üzere yaratılmış olduğu savunulmaktadır. Böyle olur-
 sa din insan için değil, insan din için olur ve amaç tam
 tersine döner. Bu suretle insanlar bunalıma sürüklen-
 mektedirler. Anlattıkları zor dinî hükümlere uymaya

---

1. Hüseyin Atay, “Türkiye’de Din Eğitimi Semineri’ni Açış Konuş-
 ması”, Nesimi Yazıcı, Hasan Onat (ed.), Atatürk’ün 100. Doğum Yılın-
 da Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri 23-25 Nisan 1981 (Ankara: İlahiyat
 Vakfı yayınları, 1981) içinde, s.2.